

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «ЧУЙКІНА ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF CHUYKINA v. UKRAINE)**

(Заява № 28924/04)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

13 січня 2011 року

ОСТАТОЧНЕ

13/04/2011

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Текст рішення може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Чуйкіна проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *Голова*,

Карел Юнгвірт (Karel Jungwiert),

Райт Маруст (Rait Maruste),

Марк Віллігер (Mark Villiger),

Ізабель БерроЛефевр (Isabelle Berro-Lefevre),

Миряна ЛазароваТрайковська (Mirjana Lazarova Trajkovska),

Ганна Юдківська (Ganna Yudkivska), *судді*,

та Клаудія Вестердік (Claudia Westerdiek), *Секретар секції*,

після обговорення за зачиненими дверима 7 грудня 2010 року постановляє таке рішення, ухвалене у той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа була розпочата за заявою (№ 28924/04), яку 10 липня 2004 року подала до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) громадянка України пані Людмила Дмитрівна Чуйкіна (далі — заявниця).

2. Заявницю, якій було надано юридичну допомогу, представляв юрист, що практикує у м. Києві, пан Д. Курдельчук. Уряд України (далі — Уряд) представляв його Уповноважений — пан Ю. Зайцев з Міністерства юстиції України.

3. 12 травня 2009 року Голова п'ятої секції вирішив повідомити про заяву Уряду.

ФАКТИ**I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ**

4. Заявниця народилась у 1949 році та проживає у м. Кам'янка-Дніпровська, Україна.

A. Провадження щодо товариства «Г.»

5. 5 лютого 1998 року заявниця звернулась до Енергодарського міського суду Запорізької області (далі — Енергодарський суд) з позовом до товариства приватної форми власності «Г.» через продаж їй несправного телевізора.

6. 18 червня 1998 року справу було передано до Кам'янсько-Дніпровського районного суду Запорізької області (далі — Кам'янсько-Дніпровський суд).

7. 28 липня 1998 року Кам'янсько-Дніпровський суд відмовив у задоволенні позову заявниці. 8 вересня 1998 року Запорізький обласний суд (далі — Запорізький суд) скасував це рішення та направив справу на новий розгляд до Кам'янсько-Дніпровського суду.

8. 19 жовтня 1998 року Кам'янсько-Дніпровський суд задовольнив позов заявниці. 24 листопада 1998 року Запорізький суд скасував це рішення та направив справу до Кам'янсько-Дніпровського суду на новий розгляд.

9. За рішенням Голови Запорізького суду 19 травня 1999 року справу було передано до Василівського районного суду Запорізької області (далі — Василівський суд).

10. 6 вересня 1999 року справу було передано до Енергодарського суду, який під час судового засідання 26 січня 2000 року залишив позов заявниці без розгляду. Заявниця оскаржила це рішення.

11. 14 березня 2000 року Запорізький суд скасував рішення від 26 січня 2000 року та направив справу на новий розгляд до Кам'янсько-Дніпровського суду.

12. 13 листопада 2000 року справу було передано до Василівського суду, який 1 лютого 2001 року залишив позов заявниці без розгляду. 6 березня 2001 року Запорізький суд скасував це рішення та направив справу на новий розгляд до того ж суду.

13. 13 грудня 2001 року Василівський суд залишив позов заявниці без розгляду. 6 червня 2002 року Запорізький суд залишив це рішення без змін. 13 березня 2003 року Верховний Суд України скасував рішення судів нижчих інстанцій і направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

14. 12 лютого 2004 року Енергодарський суд частково задовольнив позов заявниці, присудивши їй 17 614 грн відшкодування матеріальної та моральної шкоди.

15. 28 квітня 2004 року ухвалою Запорізького суду рішення Енергодарського суду від 12 лютого 2004 року було частково змінено.

16. Заявниця не подала касаційної скарги до Верховного Суду України.

17. У 2004 році було порушено провадження про банкрутство щодо товариства-відповідача.

18. Рішення суду від 12 лютого 2004 року залишається невиконаним.

В. Провадження щодо державної виконавчої служби

19. 26 травня 2004 року відділ Державної виконавчої служби Енергодарського міського управління юстиції в Запорізькій області (далі — відділ Державної виконавчої служби) відкрив виконавче провадження за рішенням суду від 12 лютого 2004 року.

20. Відділ Державної виконавчої служби не виконав рішення суду. У зв'язку із цим заявниця звернулась із позовною заявою до Енергодарського суду, який своїми рішеннями від 17 січня, 23 червня та 25 жовтня 2005 року і 27 квітня 2006 року визнавав відділ Державної виконавчої служби відповідальним за невиконання рішення суду від 12 лютого 2004 року.

21. Після реорганізації системи державних органів, відповідальних за виконання рішень судів, відділи Державної виконавчої служби обласних та територіальних управлінь юстиції були ліквідовані без правонаступників. Було утворено Державну виконавчу службу України як новий виконавчий орган (див. нижче розділ «відповідне національне законодавство»).

22. У липні 2006 року заявниця звернулась до Енергодарського суду з позовом до новоутвореної Державної виконавчої служби у м. Енергодар (далі — Державна виконавча служба), вимагаючи відшкодування шкоди, завданої в результаті невиконання рішення суду. 16 жовтня 2006 року суд вирішив, що відділ Державної виконавчої служби, який більше не виконував жодних функцій, але залишався в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців, повинен бути залучений як співвідповідач у справі.

23. 10 листопада 2006 року Енергодарський суд частково задовольнив вимоги заявниці та присудив стягнути з відділу Державної виконавчої служби на користь заявниці 3660 грн грошового відшкодування моральної шкоди, спричинену невиконанням рішення суду. Суд відхилив усі вимоги заявниці до новоутвореної Державної виконавчої служби, оскільки її не було визнано відповідальною за невиконання рішення суду, постановленого на користь заявниці.

24. 16 січня 2007 року відділ Державної виконавчої служби було остаточно ліквідовано та вилучено з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців.

25. 1 березня 2007 року Запорізький суд розглянув апеляційну скаргу заявниці та постановив, що суд першої інстанції правильно оцінив правові відносини між сторонами. Проте суд скасував рішення в частині стягнення з відділу Державної виконавчої служби 3660 грн на користь заявниці та закриття судового провадження у справі в цій частині на тій підставі, що відділ Державної виконавчої служби було ліквідовано без правонаступництва.

26. 25 червня 2007 року Верховний Суд України відмовив заявниці у відкритті касаційного провадження.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

A. Конституція

27. У відповідних положеннях Конституції зазначено таке:

Стаття 55

«...Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб...».

B. Цивільний процесуальний кодекс

28. У відповідних положеннях Цивільного процесуального кодексу зазначено таке:

Стаття 205. Підстави закриття провадження у справі

«1. Суд своєю ухвалою закриває провадження у справі, якщо:

...

7) ліквідовано юридичну особу, яка була однією із сторін у справі».

C. Реорганізація Державної виконавчої служби

29. У 2005 році відповідно до Постанови Кабінету Міністрів від 23 квітня 2005 року № 320 та Закону України «Про внесення змін до Законів України «Про державну виконавчу службу» та «Про виконавче провадження», прийнятого Верховною Радою 23 червня 2005 року, Державну виконавчу службу було реорганізовано. Вищезазначеною постановою було утворено нову систему органів Державної виконавчої служби замість відділів Державної виконавчої служби обласних та територіальних управлінь юстиції Міністерства юстиції України.

30. При здійсненні цієї реорганізації Міністерством юстиції України 19 серпня 2005 року було видано наказ № 1482, після чого були видані відповідні накази управлінь юстиції в областях. Управлінням юстиції в Запорізькій області було видано такий наказ 25 серпня 2005 року (наказ № 521/15). Відповідно до наказів відділи Державної виконавчої служби ліквідовувались без встановлення правонаступників, а нові органи Державної виконавчої служби створювались замість них як нові юридичні особи.

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

31. Заявниця скаржилася за пунктом 1 статті 6 Конвенції на тривалість та справедливість провадження у справі проти товариства «Г.», і на невиконання рішення суду, постановленого у вищезазначеному провадженні. Заявниця також скаржилася на те, що національні суди належним чином не розглянули її позов до Державної виконавчої служби щодо відшкодування. Суд, що є головним у наданні юридичної кваліфікації фактам справи, вирішив розглядати ці скарги за пунктом 1 статті 6 Конвенції, у відповідних положеннях якого зазначається таке:

«Кожен має право на ... розгляд його справи упродовж розумного строку ... судом, ..., який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру...»

A. Прийнятність

1. Справедливість провадження щодо товариства «Г.»

32. Заявниця скаржилася на несправедливість провадження у її справі.

33. Суд зазначає, що заявниця не оскаржувала рішення від 12 лютого 2004 року та рішення від 28 квітня 2004 року до Верховного Суду України у звичайному порядку касаційного провадження. Відповідно ця скарга повинна бути відхилена згідно з пунктами 1 та 4 статті 35 Конвенції у зв'язку з невичерпанням національних засобів юридичного захисту.

2. Тривалість провадження щодо товариства «Г.»

34. Заявниця також скаржилась на те, що провадження у її справі було необґрунтовано тривалим. Зокрема вона зауважила, що затримки були спричинені неодноразовими направленнями справи на новий розгляд.

35. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у розумінні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є непринятною з будь-яких інших підстав. Отже, вона повинна бути визнана прийнятною.

3. Невиконання рішення суду від 12 лютого 2004 року та провадження щодо Державної виконавчої служби

36. Заявниця також скаржилась на те, що рішення від 12 лютого 2004 року залишалось невиконаним, що провадження щодо Державної ви-

конавчої служби було несправедливим, та що її було позбавлено можливості вимагати у судовому порядку відшкодування від Державної виконавчої служби.

37. Суд зазначає, що ці скарги не є явно необґрунтованими у розумінні пункту 3 статті 35 Конвенції. Також Суд зазначає, що вони не є неприйнятними з будь-яких інших підстав. Отже, вони повинні бути визнані прийнятними.

В. Суть

1. Тривалість провадження щодо «Г.»

38. Період, який має розглядатись, розпочався 5 лютого 1998 року, коли заявниця звернулася до суду з цивільним позовом, і закінчився 24 квітня 2004 року, коли апеляційний суд ухвалив рішення у справі, яке не оскаржувалося заявницею і набрало, таким чином, законної сили. Отже, розгляд справи тривав шість років, два місяці та дев'ятнадцять днів у судах трьох інстанцій.

39. Заявниця стверджувала, що вона не сприяла значному збільшенню тривалості провадження, а державні органи неодноразово направляли справу на новий розгляд. Також вона вказала, що її цивільна справа не була надто складною і результат її розгляду був важливим для неї.

40. Уряд стверджував, що судові засідання у справі заявниці призначалися регулярно, і в провадженні не було затримок, відповідальність за які можна покласти на державу.

41. Суд нагадує, що розумність тривалості провадження повинна визначатися з огляду на обставини справи та з урахуванням таких критеріїв: складність справи, поведінка заявника та відповідних органів державної влади, а також важливість предмета спору для заявника (див., серед багатьох інших джерел, рішення у справі «Фрідлендер проти Франції» (*Frydlender v. France*) [ВП], заява № 30979/96, п. 43, ECHR 2000-VII).

42. У цій справі не можна стверджувати, що питання, яке розглядається, було надто складним або мали місце тривалі затримки, відповідальність за які можна покласти на заявницю. Більш того, Суд зазначає, що справу неодноразово направляли на новий розгляд. Хоча Суд не може аналізувати якість процедури розгляду справ національними судами, він вважає, що, оскільки направлення справ на повторний розгляд зазвичай призначається у результаті помилок, допущених судами нижчих інстанцій, повторювані повернення справи на новий розгляд в межах одного провадження вказують на серйозні недоліки судової системи (див. рішення від 25 листопада 2003 року у справі «Верціже-

вська проти Польщі» (Wierciszewska v. Poland), заява № 41431/98, п. 46).

43. Суд неодноразово встановлював порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у справах, які підіймали питання, подібні до тих, що розглядаються у цій справі (див. вищезазначене рішення у справі «Фрідлендер проти Франції» (*Frydlender v. France*)).

44. Розглянувши усі надані йому матеріали, Суд вважає, що Уряд не навів жодного факту чи аргументу, здатних переконати Суд дійти іншого висновку в цій справі. Враховуючи свою практику з цього питання, Суд вважає, що у цій справі тривалість провадження була надмірною та не відповідала вимозі «розумного строку».

Таким чином, було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

2. Невиконання рішення суду від 12 лютого 2004 року та справедливість провадження щодо Державної виконавчої служби

45. Заявниця вважала, що Державна виконавча служба була відповідальною за невиконання рішення суду від 12 лютого 2004 року. Однак вона не змогла отримати відшкодування через закриття провадження щодо Державної виконавчої служби. Отже, заявниця стверджувала, що провадження у справі проти Державної виконавчої служби було несправедливим і вона була позбавлена можливості вимагати від неї відшкодування у судовому порядку. Заявниця стверджувала, що органи державної влади не можуть посилатися на відсутність правонаступників їхніх власних установ як на привід для невиконання своїх зобов'язань.

46. Уряд стверджував, що тривалість судового провадження у справі заявниці була об'єктивно виправданою ліквідаційним провадженням щодо товариства «Г.» Що стосується провадження щодо Державної виконавчої служби, Уряд стверджував, що суд першої інстанції обґрунтовано визнав відділ Державної виконавчої служби відповідальним за невиконання рішення суду від 12 лютого 2004 року, постановленого на користь заявниці, тоді як суд апеляційної інстанції скасував рішення в частині присуджених коштів на тій підставі, що відповідача було ліквідовано без правонаступника. Уряд підкреслив, що національні суди ухвалювали рішення у повній відповідності з національним законодавством, та висловив думку, що завданням Суду не є перебирання на себе ролі суду апеляційної інстанції щодо рішень, прийнятих національними судами.

47. Суд зазначає, що рішення суду від 12 лютого 2004 року було винесено щодо приватної особи, отже зобов'язання держави поширюються лише на дії державних органів у рамках виконавчого провадження (див. ухвалу щодо прийнятності від 18 червня 2002 року у справі «Шестаков проти Росії» (*Shestakov v. Russia*), заява № 48757/99).

48. Крім того, завданням Суду не є перебирання на себе ролі суду апеляційної інстанції або, як іноді кажуть, суду четвертої інстанції щодо рішень, прийнятих національними судами. Саме останні повинні тлумачити та застосовувати відповідні норми національного процесуального та матеріального права. Більше того, національні суди мають кращі можливості для оцінки надійності свідків та відповідності доказів питанням справи (див., серед багатьох інших джерел, рішення у справах «Відал проти Бельгії» (*Vidal v. Belgium*), п. 32, Series A № 235В, від 22 квітня 1992 року, та «Едвардс проти Сполученого Королівства» (*Edwards v. the United Kingdom*), п. 34, Series A, № 247В, від 16 грудня 1992 року).

49. Однак у цій справі саме національні суди неодноразово визнавали відповідний відділ Державної виконавчої служби відповідальним за невиконання вищезазначеного рішення суду та право заявниці на відшкодування. Відшкодування, однак, не було остаточно присуджене через закриття провадження у справі щодо Державної виконавчої служби. Тому Суд розпочне з розгляду питання щодо права заявниці на доступ до суду в провадженні щодо Державної виконавчої служби.

50. Суд нагадує, що процесуальні гарантії, викладені у статті 6 Конвенції, забезпечують кожному право звертатися до суду з позовом щодо своїх цивільних прав та обов'язків. Таким чином стаття 6 Конвенції втілює «право на суд», в якому право на доступ до суду, тобто право ініціювати в судах провадження з цивільних питань становить один з його аспектів (див. рішення від 21 лютого 1975 року у справі «Голдер проти Сполученого Королівства» (*Golder v. the United Kingdom*), пп. 28–36, Series A № 18). Крім того, порушення судового провадження саме по собі не задовольняє усіх вимог пункту 1 статті 6 Конвенції. Ціль Конвенції — гарантувати права, які є практичними та ефективними, а не теоретичними або ілюзорними. Право на доступ до суду включає в себе не лише право ініціювати провадження, а й право отримати «вирішення» спору судом. Воно було б ілюзорним, якби національна правова система Договірної держави дозволяла особі подати до суду цивільний позов без гарантії того, що справу буде вирішено остаточно рішенням в судовому провадженні. Для пункту 1 статті 6 Конвенції було б неможливо детально описувати процесуальні гарантії, які надаються сторонам у судовому процесі — провадженні, яке є справедливим, публічним та швидким, не гарантувавши сторонам того, що їхні цивільні спори будуть остаточно вирішені (див. рішення у справах «Мултіплекс проти Хорватії» (*Multiplex v. Croatia*), заява № 58112/00, п. 45, від 10 липня 2003 року, та «Кутіч проти Хорватії» (*Kutic v. Croatia*), заява № 48778/99, п. 25, ECHR 2002-II).

51. У цій справі національні органи поклалися на той факт, що орган державної влади було ліквідовано без правонаступництва,

що стало підставою для закриття провадження щодо цього органу. Суд встановив, що ліквідація державної установи без правонаступництва не може звільнити державу від необхідності виконання рішення щодо ліквідованого органу. Суд також зазначив, що «інший висновок дозволить державі використовувати такий підхід, щоб уникати сплати боргів своїх органів, особливо беручи до уваги те, що потреби, які змінюються, змушують державу часто змінювати свою організаційну структуру, включаючи формування нових органів та ліквідацію старих» (рішення від 15 липня 2010 року у справі *«Нікітіна проти Росії»* (*Nikitina v. Russia*), заява № 47486/07, п. 19, наразі ще не набуло статусу остаточного). Подібний підхід слід застосовувати до судового провадження у справі проти державного органу, в якому особа оскаржує виконавче провадження, враховуючи, що це виконання було і залишається обов'язком держави, незалежно від того, який конкретно орган відповідає за виконання цієї функції у будь-який момент часу. Тому ліквідація відділу Державної виконавчої служби без правонаступництва у цій справі призвела до відмови заявниці у праві на вирішення суті її позову остаточним рішенням суду щодо відшкодування. Отже Суд доходить висновку, що такою відмовою заявницю було позбавлено права на доступ до суду. Таким чином, у цій справі було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

52. Більше того, Суд вважає, що з огляду на ці висновки немає необхідності розглядати скаргу заявниці щодо невиконання рішення суду, постановленого на її користь у справі щодо товариства приватної форми власності «Г.».

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

53. Стаття 41 Конвенції зазначає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

A. Шкода

54. Заявниця вимагала 3359 євро відшкодування матеріальної шкоди, що складаються з сум, перерахованих у євро, присуджених їй національними судами за позовами до товариства «Г.» (17 594 грн) та до відділу Державної виконавчої служби (3690 грн). Заявниця також вимагала 11 000 євро відшкодування моральної шкоди.

55. Уряд заперечував проти цих вимог. Він зазначив, що рішення суду від 12 лютого 2004 року було винесено у справі проти товариства приватної форми власності, а рішення від 10 листопада 2006 року

не набрало законної сили, а було скасоване в звичайному порядку апеляційного провадження. Уряд вважав, що не було жодного причинно-наслідкового зв'язку між скаргами заявниці за статтею 6 Конвенції та заявленою матеріальною шкодою. Щодо вимог про відшкодування моральної шкоди Уряд вважав їх надмірними та необґрунтованими.

56. З огляду на вищезазначені висновки Суд не вбачає жодного причинно-наслідкового зв'язку між встановленим порушенням та заявленою матеріальною шкодою, тому він відхиляє цю вимогу. З іншого боку, Суд вважає, що заявниця зазнала моральної шкоди, яка не може бути відшкодована лише встановленням факту порушення її прав, передбачених Конвенцією. Беручи до уваги обставини справи та здійснюючи оцінку на засадах справедливості, як це передбачено статтею 41 Конвенції, Суд присуджує заявниці 2600 євро відшкодування моральної шкоди.

В. Судові та інші витрати

57. Заявниця також вимагала 200 євро компенсації судових та інших витрат, понесених у зв'язку з розглядом справи у національних судах та у Суді.

58. Уряд зазначив, що заявницею не було надано жодних документів, що підтверджують цю вимогу.

59. Згідно з практикою Суду заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір — обґрунтованим. У цій справі, враховуючи наявну у нього інформацію та зазначені вище критерії, Суд відхиляє вимогу щодо відшкодування судових та інших витрат.

С. Пеня

60. Суд вважає за належне призначити пеню виходячи з граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* скарги стосовно тривалості провадження щодо товариства «Г.», невиконання рішення суду щодо нього та скаргу стосовно

доступу до суду в провадженні щодо державної виконавчої служби прийнятними, а решту скарг у заяві — неприйнятними.

2. *Постановляє*, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з тривалістю провадження щодо товариства «Г.».

3. *Постановляє*, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції стосовно доступу заявниці до суду в провадженні щодо державної виконавчої служби.

4. *Постановляє*, що немає необхідності окремо розглядати скарги заявниці за пунктом 1 статті 6 Конвенції щодо невиконання рішення суду від 12 лютого 2004 року.

5. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців з дня, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач має сплатити заявниці 2600 (дві тисячі шістсот) євро відшкодування моральної шкоди, разом з будь-якими податками, які можуть нараховуватися; ця сума має бути конвертована в українські гривні за курсом на день здійснення платежу;

(б) зі спливом зазначеного тримісячного строку і до остаточного розрахунку на вищезазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, що діятиме в цей період, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

6. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 13 січня 2011 року відповідно до пунктів 2 та 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія ВЕСТЕРДІК
(Claudia Westerdiek)
Секретар

Пеер ЛОРЕНЦЕН
(Peer Lorenzen)
Голова